

Ivo Kršnjavi
VELIKI UTEMELJITELJ

MINISTAR EUROPSKOG DUHA

RADNA BILJEŽNICA

PEDAGOŠKA DJELATNOST
Hrvatskoga povijesnog muzeja

RADNA BILJEŽNICA
Pedagoški vodič uz izložbu

ISO KRŠNJAVA I

veliki utemeljitelj / ministar europskog duha

Radna bilježnica za djecu i mlade tiskana je uz izložbu „Iso Kršnjavi – veliki utemeljitelj / ministar europskog duha“, a u povodu obilježavanja Međunarodnog dana muzeja, 18. svibnja 2013. Namijenjena je učenicima 7. razreda osnovne škole, 3. razreda gimnazije te 1. i 2. razreda strukovnih srednjih škola u čijim se programima obrađuje razdoblje hrvatske povijesti druge polovice 19. i početka 20. stoljeća, te teme Bachovog apsolutizma, sklapanja Hrvatsko-ugarske nagodbe, banovanja Levina Raucha, Ivana Mažuranića i Khuena Héderváryja, odnosno razdoblja u kojem je živio i djelovao Iso Kršnjavi.

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ
Zagreb, 2013.

Uvod

Izložba „Iso Kršnjavi – veliki utemeljitelj / ministar europskog duha“ postavljena je u Hrvatskom povijesnom muzeju povodom 85. obljetnice smrti Isidora Kršnjavog. Izložba kroz šest cjelina kronološko-tematski predstavlja i prati Kršnjavijev život i djelo – sredinu u kojoj je rođen, njegovo školovanje i oblikovanje u svestranog i široko obrazovanog intelektualca, slikara, vještog i pragmatičnog političara u burnom razdoblju banovanja Dragutina Khuena Héderváryja (1883.-1903.), sve do posljednjeg razdoblja njegovog života, u kojem više nije obnašao visoke dužnosti, ali se nastavio baviti znanstvenim i književnim radom, pred kraj života se vraćajući slikanju – svom prvotnom interesu. Prateći Kršnjavijev životni put, izložba ujedno predstavlja kompleksnost političke situacije i položaj Hrvatske unutar dualistički uređene Austro-Ugarske monarhije, u vrijeme kad je manjak političkih i upravnih sloboda nadomještan velikim projektima u kulturi, prosvjeti i znanosti.

Isidor Kršnjavi (Našice, 1845. – Zagreb, 1927.), obilježio je i u mnogome oblikovao hrvatsku kulturu i politiku posljednje četvrtine 19. stoljeća. Obnašao je mnoge istaknute dužnosti, inicirao niz kulturno-umjetničkih projekata, postao prvi predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu u Khuenovoj vladi, a kao državni službenik pokazao

je vrhunske organizacijske sposobnosti, vješto iskoristivši sve autonomne zakonske izvore novca, kojim je subvencionirao vjerske i prosvjetiteljske ustanove te obnovu, izgradnju i opremanje sakralnih objekata i modernizaciju nastavnih zavoda. Financirao je tiskanje udžbenika i modernizirao školstvo, a do posljednjih dana žustro je svojim novinskim i znanstvenim člancima polemizirao o kulturnim i prosvjetnim pitanjima. Zbog svega navedenoga, odlazak Ise Kršnjavoga s društvene i političke scene kraja 19. stoljeća predstavlja simbolički kraj razdoblja utemeljitelja (*Gründerzeit*). Razdoblje je to modernizacije državne uprave, u kojem se oblikovala želja za organizacijom moderne hrvatske države. Tada su nastale mnogobrojne kulturne i znanstvene institucije, a Zagreb je od provincijskog gradića na rubu Monarhije stasao u moderan srednjoeuropski grad.

Radna bilježnica će ti poslužiti kao svojevrsni vodič u razgledavanju izložbe, potaknuti te na dodatna pitanja i istraživanje života i djela Ise Kršnjavoga, ali i hrvatske povijesti te svakodnevnog, društvenog, političkog i kulturnog života iz vremena druge polovice 19. i početka 20. stoljeća. U radnoj bilježnici ćeš, rješavajući zadatke, krenuti u potragu za zanimljivim informacijama i predmetima, crtati i rješavati zagonetke, a na kraju i prošetati Zagrebom – slijedeći tragove Isidora Kršnjavog!

Nadamo se da ćeš tim putem na zanimljiv način nadopuniti svoje školsko gradivo i proširiti stečeno znanje o razdoblju u kojem je živio i djelovao Iso Kršnjavi, a koje zbog njegove galantnosti i drugih obilježja nazivamo i *Belle Époque*.

Zanimljivost! U postavu, u svakoj izložbenoj prostoriji, možeš poslušati dijelove poznatih skladbi (djela poznatih hrvatskih i europskih skladatelja od sredine 19. do početka 20. stoljeća), koje su obilježile ili nastale u određenim razdobljima Kršnjavijevog života. Pokušaj prepoznati barem neka od tih djela, te u bilješkama na kraju bilježnice zapiši njihova imena i/ili imena njihovih skladatelja!

I. Djetinjstvo, obitelj i školovanje

Isidor Kršnjavi rođen je u Našicama 22. travnja 1845. godine kao najstariji sin u obitelji geometra Ignjata Kršnjavog i Karoline Semelić. Školovanje je započeo u Požegi, gdje je završio osnovnu školu i prva dva razreda franjevačke gimnazije, a potom nastavio u plemićkom konviktu u Zagrebu, da bi se ubrzo zatim, na svoje uporne zamolbe, vratio majci u Vinkovce i ondje maturirao 1863.

1. Pronađi predmet koji je pripadao Kršnjavijevom djedu, a kojeg je on posebno volio, te zapiši naziv tog predmeta.

.....

Podsjeća li te način njegove izrade na neku od likovnih tehnika koje si koristio/la u školi? Koja je to tehnika?

.....

2. Ispod ilustracija zapiši odgovarajuća imena hrvatskih gradova u kojima je mladi Kršnjavi pohađao osnovnu školu i gimnaziju.

3. Na izložbi možeš proučiti list iz Kršnjavijevog školskog imenika iz Požege. Odgovori kakav je đak bio mladi Kršnjavi i za koje zanimanje je bio predodređen?

Bachov apsolutizam je razdoblje od 1850.-1859. godine koje je nastupilo u Habsburškoj monarhiji nakon revolucionarnih previranja 1848./1849. Nazvan je po austrijskom ministru Alexandru Bachu, koji ga je provodio. U Hrvatskoj je to razdoblje obilježeno jakom represijom (mjerama državne prisile), zabranom okupljanja, cenzurom i germanizacijom. Njemački jezik uveden je kao službeni u sve institucije i škole, a Hrvatski sabor nije se sazivao.

4. Nakon razdoblja Bachovog apsolutizma nedostajalo je učitelja koji su govorili hrvatski jezik, te je Kršnjavi odmah nakon položene mature počeo raditi kao suplent (namjesni učitelj) u gimnaziji. U kojem je slavonskom gradu Kršnjavi postao učitelj i koje predmete je podučavao?

Za vrijeme boravka u Osijeku Kršnjavi je primao slikarsku poduku od slikara Huga Conrada von Hötendorfa, najpoznatijeg slikara romantizma u Slavoniji.

5. Slika „Zimski pejzaž“ rano je Kršnjavijevo djelo iz 1865., na kojem se vidi jasan utjecaj njegovog učitelja. Odgovori kojem umjetničkom pravcu pripada navedena slika (zaokruži točan odgovor)?

- a) romantizmu,
- b) realizmu,
- c) impresionizmu,
- d) ekspresionizmu.

Nakon tri godine provedene u Osijeku, Kršnjavi je 1866. od Naukovne zaklade dobio potporu za studij u Beču, kako bi se pripremio za gimnazijsko učiteljstvo i položio strukovni učiteljski ispit.

6. Koje studije je Kršnjavi upisao na bečkom Sveučilištu?

.....

.....

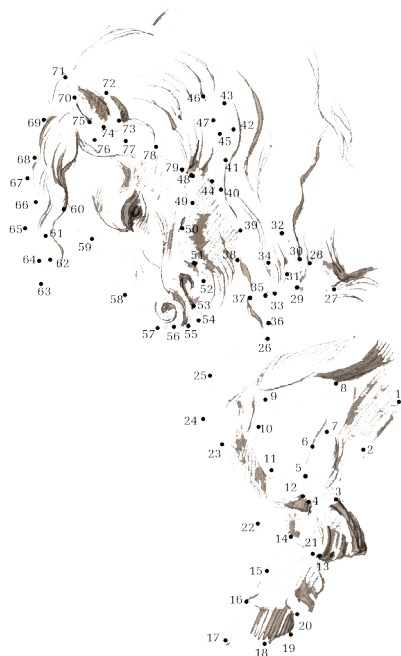
.....

.....

Kršnjavi je 1868. godine zamolio u Zagrebu vladinu stipendiju s kojom se upisao i na bečku Akademiju likovnih umjetnosti, budući da je smatrao da „tek onaj može suditi samostalno o umjetnini koji tehniku umjetnosti pozna.“

7. Tvoj sljedeći zadatak je povezati brojeve od 1 do 79 odgovarajućim redosljedom. Na taj način dobit ćeš prikaz crteža Isidora Kršnjavog, iz njegove crtanke iz studentskih dana. S desne strane ostavljen ti je prazan prostor kako bi mogao/la nadopuniti crtež prema vlastitoj želji.

8. U vrijeme Kršnjavijevog studiranja u Beču (1866.-1869.) doneseni su važni politički sporazumi koji su preuredili Monarhiju i obilježili sudbinu Hrvatske za narednih pola stoljeća. Odgovori:

a) Kako se zovu ti sporazumi?

.....

.....

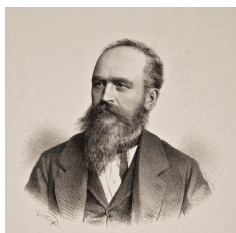
b) Kako se od tog vremena nazivala Habsburška monarhija?

.....

Hrvatsko-ugarska nagodba je sporazum kojim su Hrvatska i Ugarska uredile međusobne državno-pravne odnose, prekinute revolucionarne 1848. godine. Nakon poraza u ratu s Pruskom 1866. došlo je do preoblikovanja Habsburške monarhije, koja je podijeljena na dva dijela te je 1867. stvorena Austro-Ugarska monarhija. Hrvatske zemlje podijeljene su između austrijskog i ugarskog dijela: Dalmacija je potpala pod austrijski, a Hrvatska i Slavonija pod ugarski dio Monarhije, dok je Međimurje izuzeto od banske vlasti i pripojeno ugarskim vlastima. Nagodbom je Hrvatskoj i Slavoniji zajamčena autonomija sa značajkama državnosti unutar ugarskog dijela Monarhije. Prema Nagodbi, Hrvatska je imala autonomiju u unutarnjim poslovima, bogoštovlju (crkvenim poslovima), nastavi (školstvu) i pravosuđu. Ti poslovi bili su pod upravom Hrvatskog sabora, bana i Zemaljske vlade, dok su svi ostali poslovi bili zajednički s ugarskom državom. Međutim, i ta Hrvatskoj Nagodbom zajamčena prava često su bila ograničavana i kršena od strane ugarskih vlasti.

9. Koji je hrvatski ban imao zadaću provedbe Hrvatsko-ugarske nagodbe?

.....

II. Iso Kršnjavi kao slikar

Kršnjavi je u Beču 1870. godine završio studij, stekavši diplomu doktora filozofije. Iste godine u zimskom semestru upisao se na Akademiju likovnih umjetnosti u Münchenu. Godine 1872. oženio je Wilhelminu (Minu) Fröschl, sestru kolege i prijatelja, slikara Carla Fröschla. Ta mu je ženidba omogućila financijski miran nastavak studija, višegodišnje putovanje Italijom i povremene odlaske u Beč i München.

10. Odgovori:

a) Tko je naslikao ove portrete? .....

b) Tko je na njima prikazan? .....

U razdoblju od 1872. do 1877. godine Kršnjavi je boravio u Italiji, gdje je proučavao djela antike i renesanse, crtao i slikao. U isto vrijeme u Rim je došao hrvatski slikar Ferdinand Quiquerez, koji je kasnije postao poznat po slikama povijesne tematike (poput slike „Dolazak Hrvata“, koja je izložena u svečanoj dvorani Muzeja). On i Kršnjavi upoznali su se još na akademiji u Münchenu, ali su se intenzivnije počeli družiti upravo u Italiji, gdje su zajedno slikali, što se može iščitati iz sličnosti motiva na njihovim slikama.

11. Pronađi sljedeće prikaze na izložbi te zapiši imena njihovih autora i motiva.

a) .....

b) .....

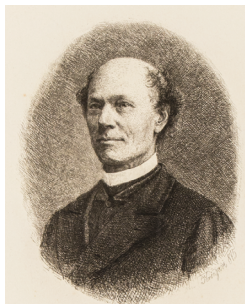

c) .....

d) .....

12. Nadopuni:

U Rimu je Kršnjavi upoznao đakovačkog biskupa ..... (pokrovitelja umjetnosti, osnivača Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (JAZU), sakupljača umjetnika i političara), te arhitekta ..... Oba susreta prerasila su u dugogodišnju suradnju i uvelike obilježila Kršnjavijevu karijeru i životni put.

13. U Narodnom domu u Zagrebu postavljena je 1874. prva umjetnička izložba. Na njoj je bilo izloženo i nekoliko Kršnjavijevih djela, među kojima su se isticale mrtve prirode. Pronađi na izložbi tri Kršnjavijeve slike koje prikazuju mrtvu prirodu i objasni zašto se takvi motivi nazivaju ovim imenom?

.....

.....

.....

Zanimljivost!

Kršnjavijeve mrtve prirode uvelike su bile hvaljene od kritičara, dok su njegove oltarne slike bile loše prihvaćene. Kršnjavi je samokritički izjavio da: „ne želi biti slikar dinja, kukuruza i mrtvih zečeva“, te nakon neuspjeha jedne oltarne slike više nije izlagao svoje radove, sve do pred kraj života.

14. Kršnjavi je portretirao članove svoje obitelji i kućne ljubimce. Pronađi slike i fotografije koje to pokazuju i odgovori kako se zvao Kršnjavijev pas?

Znaš li o kojoj pasmini je riječ?

.....

III. Kršnjavi – sveučilišni profesor i Društvo umjetnosti

KADA SAM DOŠAO
U ZAGREB,
BILA SU TU DVA SLIKARA:
QUIQUEREZ I MAŠIĆ,
I JEDAN KIPAR, RENDIĆ,
A NIJEDAN ARHITEKT.

Zahvaljujući biskupu Strossmayeru i kanoniku Račkom, ravnatelju JAZU-a, 1877. Kršnjavi je postao prvi profesor povijesti umjetnosti i klasične arheologije na novootvorenom zagrebačkom Sveučilištu Franje Josipa I., koje je ban Ivan Mažuranić svečano otvorio 1874. godine.

15. Nadopuni:

Ivana Mažuranića (1814.-1890.) nazivali su banom pučaninom jer je bio prvi hrvatski ban ..... porijekla. Pamtimo ga kao ilirca, političara, pjesnika, reformatora uprave, sudstva i školstva, ali i kao djeda spisateljice..... . S njegovim banovanjem započelo je tzv. Doba utemeljitelja (njem. *Gründerzeit*).

Kršnjavi je bio izuzetno dobar i zanimljiv predavač, o čemu svjedoče izjave njegovih studenata. Na početku, kad je osnovana Katedra, radio je kao „profesor bez beriva“, što znači da nije primao novčanu naknadu za svoj rad. Predavanja su mu, uz pregled povijesti umjetnosti, bila uvelike posvećena umjetničkom obrtu i proučavanju likovnih tehnika.

16. Promotri izložene predmete te razmisli i navedi kojim nastavnim pomagalima se Kršnjavi mogao koristiti u svojim predavanjima, krajem 19. stoljeća, kako bi studentima predočio slike i boje umjetničkih djela starih majstora? Usporedi ih sa suvremenim nastavnim metodama i pomagalima kojima se služe tvoji učitelji i profesori.

.....

.....

.....

Društvo umjetnosti osnovano je u Zagrebu 1868. godine po uzoru na austrijsko društvo umjetnosti (njem. Kunstverein). Najvažniji ciljevi Društva bili su podupiranje umjetnosti i umjetničkog obrta te nastojanje oko utemeljenja osnovne umjetničke škole. U pravilniku su navedene aktivnosti kojima se Društvo planiralo baviti, poput organiziranja izložbi, kupovine i narudžbi umjetnina te mnogih drugih. No, iako je Društvo osnovano 1868., zaživjelo je tek po Kršnjavijevom dolasku u Zagreb 1877./1878. godine.

17. Za koji je zagrebački muzej Društvo umjetnosti pod Kršnjavijevim vodstvom organiziralo i 1879. godine održalo izložbu, sa svrhom prikupljanja predmeta?

.....

Zanimljivost! Budući da niti vlada niti grad Zagreb nisu na sebe željeli preuzeti odgovornost za osnivanje Obrtnog muzeja, Društvo umjetnosti ga je osnovalo o vlastitom trošku 1880. godine te je nastavilo s radom na osnivanju Obrtne škole, koja je osnovana 1882. Muzej i Škola bili su smješteni u neprikladnim prostorima sve do izgradnje nove zgrade, namijenjene ovim dvjema institucijama. Zgradu Obrtne škole i Muzeja projektirao je Hermann Bollé, a dovršena je 1888. U njoj se i danas nalaze Muzej za umjetnost i obrt te Škola primijenjene umjetnosti i dizajna.

18. Prouči multimedijalne zapise i niže prikazane ilustracije predmeta koje je Iso Kršnjavi pribavio za Obrtni muzej, te svakom predmetu pridruži odgovarajući naziv.

- A Contrefait kugla (Njemačka, 17. st. (?))
- B vaza (Indija, 19. st.)
- C nož i vilica u toku (Sarajevo, 1881.)
- D škropionica (Zagreb, 1896.)
- E prednji dio škrinje (Sjeverna Italija, 1500.)
- F raspelo (Hrvatska (?), poč. 18. st.)
- G naslonjač (Nürnberg, 1899.)

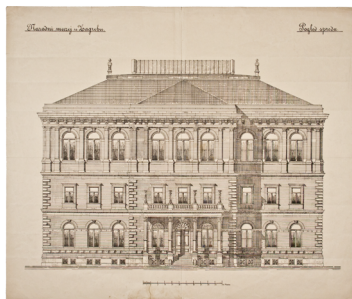
19. Kršnjavi je 1883. imenovan za prvog ravnatelja poznate galerije slika starih majstora u Zagrebu. Navedi naziv te galerije i ime osobe koja je sakupila izložene umjetnine.

.....

.....

.....

Znaš li na kojem zagrebačkom trgu se i danas nalazi ova galerija? .....

20. Nadopuni:

Kršnjavi se 1884. razišao sa Strossmayerom i priklonio se nagodbenjačkoj (unionističkoj) Narodnoj stranci bana.....

Iste godine bio je izabran u Hrvatski sabor kao zastupnik te stranke pa je od tada u javnosti nazivan izdajnikom i .....

Od 1886. do 1891. godine Kršnjavi se pripremao za mjesto predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu u Khuenovoj vladi te je zbog studija prava u Beču često izbivao iz Zagreba. Uoči imenovanja za predstojnika, proputovao je skandinavskim zemljama proučavajući tamošnji (u to vrijeme najnapredniji) sustav školstva.

21. Prouči Kršnjavijeve fotografije s putovanja i navedi nazive zemalja kojima je proputovao.

.....

IV. Predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu

PRVA MI JE BRIGA BILA,
DA NAMAKNEM NUŽNA SREDSTVA
ZA PODIZANJE ŠKOLSKIH I ZNANSTVENIH
ZGRADA I CRKVI
TE ZA PODUPIRANJE
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

U studenom 1891. godine ban Khuen Hédeváry imenovao je Kršnjavoga predstojnikom Odjela za bogoštovlje i nastavu. U kratkom razdoblju od nepunih pet godina obnašanja te visoke dužnosti Kršnjavi se punom snagom posvetio unapređivanju kulturnog života Hrvatske. Između ostaloga, u tom je razdoblju dao izgraditi, dograditi i opremiti više od 90 škola i više od 90 crkava.

Ban Károly (Dragutin) grof Khuen Héderváry (hrvatski ban od 1883.-1903.) služio se cenzurom, doušništvom, policijskom represijom i izbornim manipulacijama, a sudstvo i činovništvo je pretvorio u slijepo oruđe režima. Prvi je ban koji je u saborskom govoru 1883. izrekao misao o jedinstvu ugarske države koja uključuje i Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju. Za vrijeme svog banovanja provodio je sustavnu mađarizaciju, nastojeći pretvoriti Hrvatsku u mađarsku pokrajinu. Unatoč političkim represijama i mađarizaciji, vrijeme njegovog banovanja je i vrijeme modernizacije te gospodarskog i kulturnog napretka u Hrvatskoj, ostvarenog dobrim dijelom zahvaljujući djelovanju Isidora Kršnjavog.

22. Prouči tekst na izložbi koji govori o projektima Isidora Kršnjavog, koje je pokrenuo i proveo u vrijeme dok je bio predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu. Navedi barem pet ostvarenih projekata koje smatraš posebno važnima.

.....

.....

.....

.....

23. Nadopuni poznatu uzrečicu Isidora Kršnjavog:
 „Bolje prst ....., nego šaka .....!“

Znaš li što je Kršnjavi time želio reći i na što se ova uzrečica odnosi?

.....

.....

24. Odgovori:

- a) Tko je naslikao sljedeće slike? .....
- b) Tko je na njima prikazan i koje su bile njihove funkcije? .....

25. Pronađi informacije o prikazanoj jahti i odgovori:

- a) Kako se brod zvao? .....
- b) Od koga ga je hrvatska vlada na Kršnjavijev poticaj otkupila? .....
- c) S kojom namjenom je kupljen i kako je kasnije preimenovan? .....

Jahta je dobila ime po supruzi bana Khuena Héderváryja i postala je prvi školski brod trgovačke mornarice na Sredozemlju. Tim brodom Kršnjavi je 1895. organizirao izlet za mlade umjetnike i studente u Istru, Veneciju i Ravenu.

26. Prouči multimedijalne zapise koji prikazuju zgradu Odjela za bogoštovlje i nastavu u Opatičkoj 10, koju je na početku predstojnikovanja Kršnjavi dao obnoviti i urediti. Zabilježi dojmove i riječi cara Franje Josipa I., koje je izrekao prilikom posjeta Zagrebu i palači Odjela u jesen 1895. godine.

Što prikazuje fotografija – koju prostoriju palače?

Objasni zašto se dvorana naziva tim imenom?

27. Car Franjo Josip I. posjetio je Zagreb u listopadu 1895., kako bi svečano otvorio novosagrađenu zgradu Hrvatskog narodnog kazališta. Odgovori koji značajan događaj je obilježio carev posjet te objasni kakve su bile njegove posljedice po Kršnjavog?

Zanimljivost! (riječi bana Khuena Héderváryja Isi Kršnjavom, 1895.)

V. Nakon demisije – profesor, prevoditelj, kritičar, povjesničar ...

Razdoblje nakon demisije (ostavke) Kršnjavi je proveo u studijskom izučavanju, praktičnom radu i pisanju. Godine 1897. vratio se na Sveučilište kao profesor povijesti umjetnosti i kulture. Njegov bogat znanstveni i politički rad često je bio osporavan i napadan u javnosti.

28. Prouči fotografiju koja prikazuje zagrebačku katedralu nakon potresa i obnove krajem 19. stoljeća i navedi razlike u odnosu na njezin današnji izgled.

.....

.....

.....

.....

29. Dobro prouči dane ilustracije! S lijeve strane je izvorni prikaz poznate karikature Mencija Clementa Crnčića iz 1901., koja prikazuje Kršnjavoga i Bolléa kao Don Quijotea i Sancha Panzu kako jurišaju na vjetrenjače. Ilustracija desno je izmijenjena u 10 pojedinosti. Pronađi razlike i označi ih na desnom prikazu.

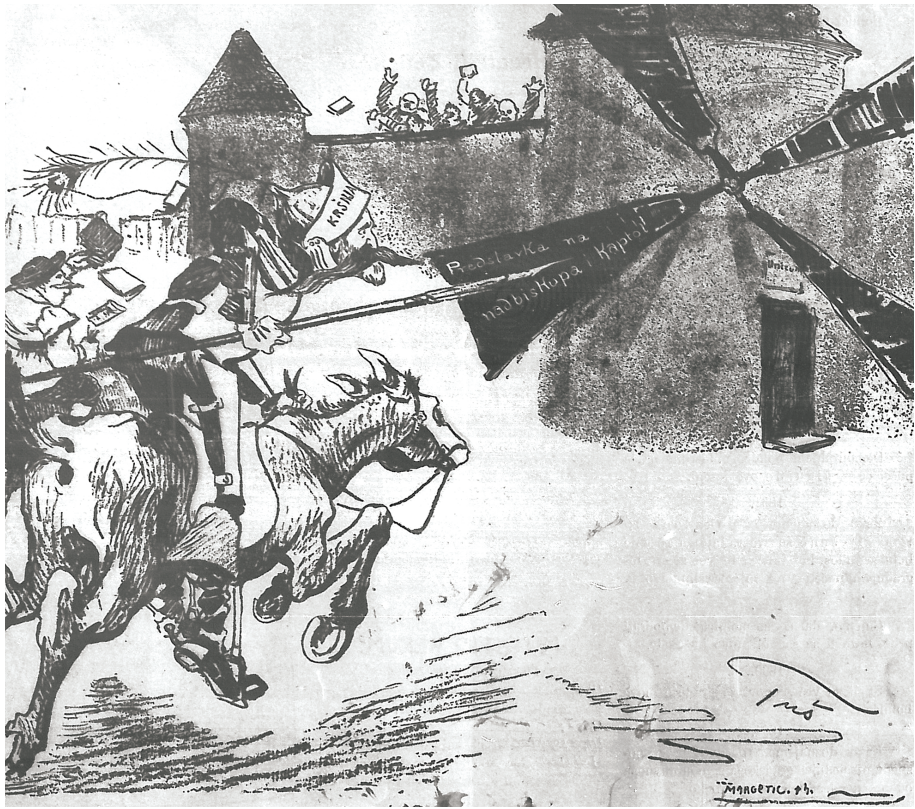
Objasni značenje karikature i navedi događaj koji ismijava.

.....

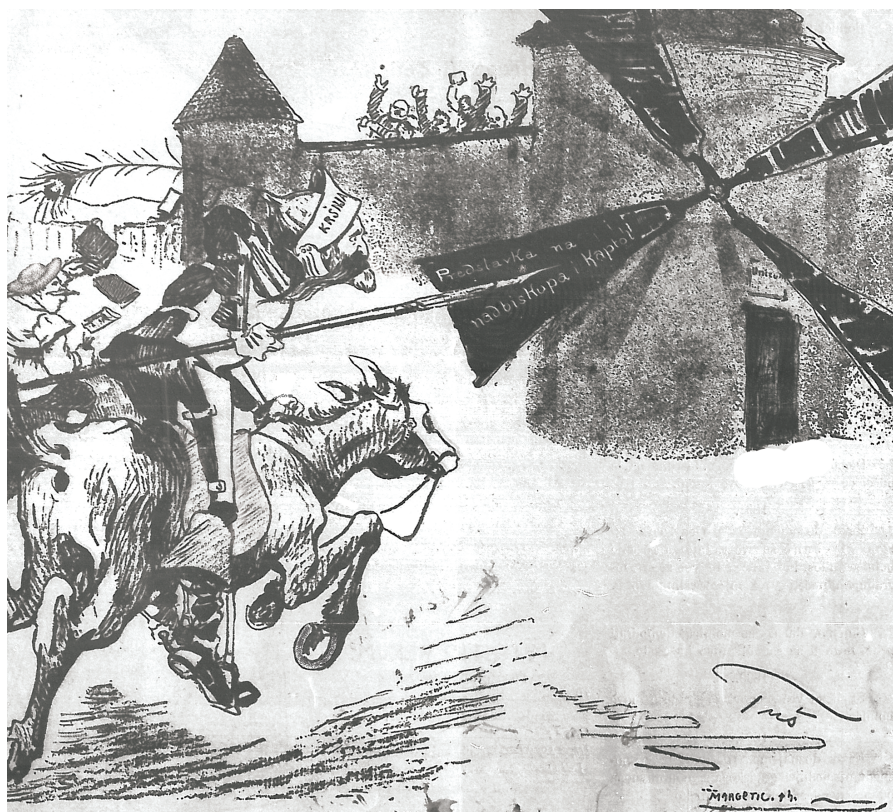
.....

.....

.....

Zanimljivost! Prema regulatornoj osnovi iz 1865. godine bilo je predviđeno rušenje Bakačeve kule i obrambenih zidina prema kaptolskom trgu. Godine 1876. srušena je stara kaptolska vijećnica te je tako prostor trga proširen, ali još uvijek nije bio prikladno oblikovan. Friedrich Schmidt je na njemu postavio fontanu s Marijinim kipom. Nakon dovršene obnove katedrale Društvo umjetnosti na čelu s Kršnjavim zahtijevalo je rušenje Bakačeve kule i zidina lijevo i desno od nje, kako bi se prostor ispred (sada visoke, neogotičke) obnovljene katedrale otvorio i spojio s trgom. Iste 1901. godine istaknuti povjesničari i arheolozi podnijeli su vladi predstavku protiv rušenja Bakačeve kule. Ban Khuen Héderváry je bio za obnovu oštećene kule te je čak izdvojio sredstva za taj zahvat, no s time se navodno nije složio zagrebački biskup. Bakačeva kula je naposljetku, dozvolom bana Teodora Pejačevića, srušena 1906. godine.

Kršnjavi je kao političar prošao sva tri najznačajnija pravca hrvatske politike druge polovice 19. i početka 20. stoljeća. Kao student u Beču (1866.-1869.) bio je pristalica Strossmayerove južnoslavenske ideje, zatim se nakon više od petnaest godina izbivanja s političke scene 1884. priključio nagodbenjačkoj Narodnoj stranci. Kršnjavi je Narodnoj stranci ostao vjeran i nakon svoje demisije 1896., a nakon što je stranka prestala postojati 1906. godine postao je pravaš.

30. Kršnjavi je nekoliko godina nakon odlaska bana Khuena Héderváryja iz Hrvatske napravio novi politički zaokret. Kojoj političkoj stranci je pristupio 1906. (i u njoj ostao sve do 1910.) godine? .....

Kršnjavi je nakon odlaska s mjesta predstojnika napisao nekoliko znanstvenih djela, putopis i niz članaka o starijoj hrvatskoj povijesti. Kao i prethodnih godina, njegovo djelovanje izazivalo je kritike i žustre rasprave.

31. U postavu se nalazi 24., posljednji svezak enciklopedijskog djela „Austro-Ugarska Monarhija u riječi i slici“. Pronađi ga i odgovori na koje je sve načine Kršnjavi sudjelovao u njegovoj izradi i što je u tom svesku predstavljeno?

.....
.....
.....

32. Kršnjavi je svoju svestranost pokazao i kroz prevoditeljski rad. Navedi autora i naziv najznačajnijeg djela koje je preveo (u odgovoru će ti pomoći dvije slike koje prikazuju teme iz navedenog djela, a koje je naslikao Mirko Rački).

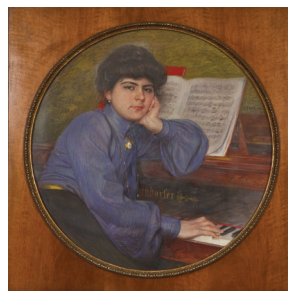
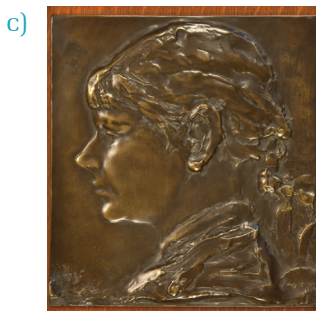
.....
.....

33. Kao učitelj, mentor i pokrovitelj umjetnosti Kršnjavi je bio izuzetno strog te je često dolazio u sukobe s umjetnicima kojima je osiguravao stipendije i narudžbe. Prouči sljedeće fotografije i istraži pozadinu sukoba s poznatim hrvatskim kiparom te navedi njegovo ime.....

34. Navedi autore i tehniku izrade sljedećih djela:

a).....
 b).....
 c).....
 d).....

Koja je osoba prikazana na sva četiri djela i u kakvom je rodbinskom odnosu bila s Isidorom Kršnjavim? .....

VI. Kršnjavi u mirovini

Raspadom Austro-Ugarske Monarhije, početkom studenog 1918., dekretom Narodnog vijeća Države Slovenaca, Hrvata i Srba sveučilišni profesor Isidor Kršnjavi umirovljen je iz političkih razloga. Iduće godine prestao je djelovati i u Društvu umjetnosti.

35. Iako je bio u mirovini, Kršnjavi nije gubio interes za događanja u društvu te je napisao dva stručna elaborata u kojima je predložio modele za reformu (zaokruži točan odgovor)

a) pravosuđa,

b) uprave,

c) školstva

u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca.

36. Nadopuni:

Nakon smrti supruge Wilhelmine, Kršnjavi je 1919. godine sklopio brak s dugogodišnjom suradnicom i prijateljicom, prevoditeljicom i spisateljicom ..... , koja je objavljivala radove pod pseudonimom .....

37. Na nagovor druge supruge, Kršnjavi se pred kraj života vratio svojoj mladenačkoj ljubavi – slikanju. U poznoj dobi od 76 godina uspeo se na skelu u franjevačkoj crkvi na zagrebačkom Kaptolu i u prezbiteriju samostana naslikao fresku (navedi naziv freske) .....

38. Dobro promotri predmete iz svakodnevnog života Isidora Kršnjavog, izložene u posljednjoj cjelini, i navedi nazive barem tri predmeta koji se danas ne vide često u suvremenom životu!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

39. Tko od prikazane gospode nije Isidor Kršnjavi? Izbaci (zaokruži) *uljeza* i navedi njegovo ime .....

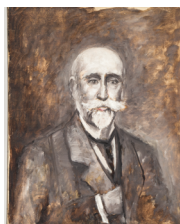
a)

b)

c)

d)

Kršnjavi je umro 3. veljače 1927. godine u Zagrebu u 82. godini života. Pokopan je na zagrebačkom groblju Mirogoj. Prije smrti napisao je kratku autobiografiju (u 3. licu), u kojoj je zapisao: „*Kršnjavi nije tražio ništa doli opće dobro svoga naroda, a kroz to dobri napredak čovječanstva. To je bila njegova ambicija, te jedino njegov cilj.*“ Autobiografiju je poslao uredništvu „Vijenca“ da je objave „*kada bude vrijeme*“.

40. U prolazu na kraju izložbe možeš pročitati izvatke iz Kršnjavijeve autobiografije, ali i njegove želje vezane uz posljednji ispraćaj. Želio je skroman obred te da mu nad grobom nakon smrti bude posađeno stablo. O kojem stablu je riječ?

Svečana dvorana

U svečanoj dvorani Hrvatskog povijesnog muzeja izložene su slike, od kojih je svaka na određeni način povezana sa životom i djelovanjem Isidora Kršnjavog. Neke od njih su primjeri historijskog slikarstva (prikazuju teme iz hrvatske povijesti – „Dolazak Hrvata“ F. Quiquereza, „Veronika Desinićka“ O. Ivekovića i „Hrvatski narodni preporod (Slava njima)“ V. Bukovca).

41. Tvoj zadatak je da odabereš neku od zanimljivih tema iz hrvatske prošlosti te izradiš njezin likovni prikaz! Pritom se možeš poslužiti primjerima izloženih djela u dvorani i na izložbi (npr. sjeti se slika iz Zlatne dvorane u Opatičkoj 10), ali je važno da prikažeš svoje viđenje tog povijesnog događaja – npr. možeš nacrtati kako ti zamišljaš Dolazak Hrvata u postojbinu (možeš ju nacrtati na stranici 28)!

Historijsko slikarstvo je grana slikarstva koja prikazuje događaje iz prošlosti (značajni događaji, legende, epske, mitološke i biblijske teme i osobe, prikazi slavni bitaka, alegorije i sl.). Ta su djela često u službi poticanja patriotizma (buđenja nacionalne svijesti), a ponekad i revolucionarnog duha naroda. U 19. stoljeću historijsko slikarstvo imalo je posebno važnu ulogu. U hrvatskoj umjetnosti druge polovice 19. stoljeća ta su djela najčešće prikazivala ranu hrvatsku povijest poput Dolaska Hrvata, Pokršćavanja Hrvata, Krunidbe kralja Tomislava (ili kralja Dmitra Zvonimira), Pogibije Petra Svačića, *Pactae Conventae*, Sabora u Cetinu 1527. godine, ili pak portreta hrvatskih vladara i banova, važnih bitaka (bitke kod Siska ili kod Sigeta), posljednjih trenutaka bana Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana (ili njihovog oprostaja od Katarine Zrinske), zasjedanje Hrvatskog sabora 1848....

42. Umjesto podsjetnika, na kraju te pozivamo da nakon posjeta Muzeju prošećeš Zagrebom tragovima Isidora Kršnjavog!

Šećući gradom proći ćeš kraj mnogih građevina i institucija koje je utemeljio, preuređio, opremio ili na neki drugi način obilježio Iso Kršnjavi za vrijeme svog života i dugogodišnjeg djelovanja. Na stranici 29 smo ti ostavili mjesta za bilješke, kako bi mogao/la zapisati nazive tih zagrebačkih institucija, što ti, vjerujemo, neće biti težak zadatak nakon razgleda izložbe i rješavanja ove radne bilježnice!

EVO SAM STRMIM
PUTEM PRISPIO NA
ODSJEK BRDA. STOJIM.
OGLEDAM SE NA PUT KOJI SAM
PREVALIO. ZADOVOLJAN SAM...
TJEŠI ME POGLED NA VRŠAK BRDA
GDJE CVATE CVIJEĆE SREĆE I
KULTURE HRVATSKOGA NARODA...
VIDIM ZORU BOLJE BUDUĆNOSTI:
ONA SVITA NAŠOJ UMJETNOSTI
I NARODNOMU
NAPRETKU...

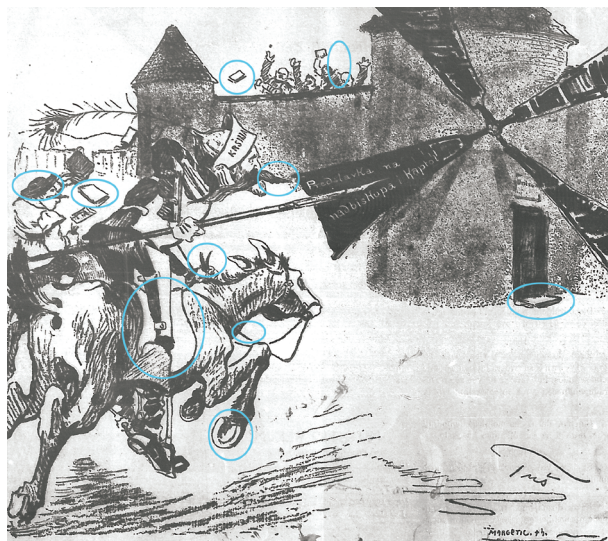

23. vlasti, prava; 24. a) Vlaho Bukovac, b) ban Dragutin Khuen Héderváry, car Franjo Josip I. i predstojnik (minister) Isidor Kršnjavi; 25. a) Farnese, b) od vojvode od Parme, c) za školski brod nautičke škole u Bakru, Margita; 26. „Nitko na svijetu nema ljepših uredskih prostorija od vas.“, Zlatnu dvoranu, koja je dobila ime po bogato pozlaćenim dekoracijama zidova i stropova, u stilu visoke renesanse; 27. protumadarske studentske demonstracije, demisija – Kršnjavi je u proljeće 1896. morao podnijeti ostavku na mjesto predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu; 28. obrambeni zidovi ispred katedrale s Bakačevom kulom, trg, skele; 29. polemiku oko rušenja Bakačeve kule; 30. Čistoj stranci prava Josipa Franka; 31. Kršnjavi je bio urednik 24. sveska, u kojem su bile predstavljene kraljevine Hrvatska i Slavonija, napisao je za njega predgovor, pregled povijesti Hrvata u vrijeme narodnih vladara i dinastije Arpadovića te dio o hrvatskoj umjetnosti, a kao urednik je od domaćih umjetnika (Ivekovića, Medovića, Čikoša Sesije i drugih) godine 1898. naručio brojne ilustracije; 32. Danteova „Božanstvena komedija“; 33. Ivo Kerdić; 34. a) neutvrđeni fotograf, fotografija, b) Menci Clement Crnčić, grafika, c) Robert Frangeš Mihanović, reljef, d) Carl Fröschl, pastel, Ruža Kršnjavi, kćer; 35. c) školstva; 36. Štefom Iskrom, Iva Rod; 37. Sv. Franjo propovijeda pticama; 38. npr. cvikeri, cilindar, štap, nož za papir, drveni etui za naočale, planisfera (karta zvjezdanog neba), stalak za tintarnice, stolni štafelaj...; 39. c) Dragutin Kršnjavi – Isidorov brat; 40. hrast; 42. Zagrebačka katedrala, Muzej Mimara (Školski forum), Muzej za umjetnost i obrt te Škola primijenjene umjetnosti i dizajna (Obrtni muzej i Obrtna škola), Hrvatsko narodno kazalište, Strossmayerova galerija starih majstora, zgrada Hrvatskog instituta za povijest u Opatičkoj 10, crkva Sv. Franje Asiškog na Kaptolu, Umjetnički paviljon, Glazbeni zavod, Zavod za gluho-nijeme i slijepe, Akademija likovnih umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek za povijest umjetnosti i dr.

7.

29.

U RADNOJ BILJEŽNICI KORIŠTENI SU SNIMCI IZLOŽAKA SLJEDEĆIH POSUDITELJA:

Jura Gašparac, Zagreb
dr. Josip Kovačić, Zagreb
Bogdan Kršnjavi, dipl. ing., Zagreb
Tomislav Kršnjavi, Zagreb
Zdravko Kršnjavi, dipl. ing., Zagreb

Arhiv za likovne umjetnosti HAZU, Zagreb
Državni arhiv u Zagrebu
Gradski muzej Požega
Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Zagreb
Hrvatski državni arhiv, Zagreb
Hrvatski institut za povijest, Zagreb
Hrvatski školski muzej, Zagreb
Moderna galerija, Zagreb
Muzej grada Zagreba, Zagreb
Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb
Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
Zavičajni muzej Našice

NAKLADNIK

Hrvatski povijesni muzej

ZA NAKLADNIKA

Ankica Pandžić

AUTORICA I UREDNICA

Jelena Hotko

STRUČNI SURADNICI

Marina Bregovac Pisk

Kristian Gotić

Marijan Sutlović

GRAFIČKO I LIKOVNO OBLIKOVANJE

Zdenka Šinkić

LEKTURA I KOREKTURA

Jelena Balog Vojak

FOTOGRAFI

Ivana Asić (Hrvatski povijesni muzej)

Srećko Budek (Muzej za umjetnost i obrt)

TISAK

Denona d.o.o.

NAKLADA

300

NASLOVNICA

Isidor Kršnjavi i dog. Fingal, Beč, 1876.

Copyright © Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2013.

ISBN 978-953-6046-47-8

Radna bilježnica je financirana sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Gradskoga ureda za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba